

KRIMINALISTIČKI RELEVANTNE KLASIFIKACIJE SILOVANJA¹

Darko Marinković*

Kriminalističko-policijska akademija, Beograd

Sažetak: Iako je krivično delo silovanja nisko zastupljeno u statistikama ukupnog kriminala, brutalnost sa kojom se često izvodi, teške posledice po žrtvu i visoka tamna brojka usloville su, između ostalog, njegovo temeljno proučavanje. U tom smislu, godinama unazad ono je predmet analize krivičnopravne teorije i prakse, kriminalističke nauke, kriminologije, sociologije i drugih nauka čiji je predmet sagledavanja žrtva, učinilac, kao i ukupna fenomenologija i etiologija silovanja. Sa aspekta kriminalističke nauke poseban značaj ima to što potpunija analiza i razumevanje, kako zakonskih, tako i praktičnih aspekata krivičnog dela silovanja, posebno karaktera odnosa učinioca i žrtve, načina pristupa učinioca žrtvi, karakteristika ličnosti silovatelja i njegovog motiva, karaktera prinude učinioca i odbrane žrtve, mesta gde se silovanje dešava i okolnosti pod kojima se ono čini i sl. Uvažavajući realnost da je reč o krivičnom delu sa izuzetno kompleksnim fenomenološkim obeležjima, u radu su klasifikovani i analizirani njegovi različiti aspekti. Njihovo sagledavanje može značajno doprineti kriminalističkim istragama i definisanju pravaca njihove realizacije, kako bi se krivično delo silovanja što potpunije rasvetlilo i dokazalo.

Ključne reči: silovanje, klasifikacije silovanja, ličnost silovatelja, žrtva silovanja, serijska silovanja, silovanje pod dejstvom droga.

1. Uvod – silovanje kao oblik seksualnog nasilja

Specifičnost krivičnih dela silovanja sadržana je u činjenici da je reč o inkriminacijama koje se, na sreću, ne ispoljavaju često, sa jedne strane, dok, s druge strane, izazivaju posebnu pažnju i interesovanje, kako najšire javnosti, tako i nauke i struke (Popović, 2010: 110). U definisanju i analizi silovanja, odnosno nasilnog zadovoljavanja seksualnih potreba, treba imati u vidu tri konstitutivna elementa

¹ Ovaj rad je rezultat realizovanja naučnoistraživačkog projekta pod nazivom Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija. Projekat finansira Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije (br. 179045), a realizuje Kriminalističko-policijska akademija u Beogradu (2011–2014). Rukovodilac projekta je prof. dr Saša Mijalković.

* E-mail: darko.marinkovic@kpa.edu.rs

seksualnog odnosa i seksualnosti, i to: 1) biološki (nagonski); 2) fiziološki (funkcionalni); i 3) emotivni (mentalni) (Geberth, 2006: 442). Istovremeno, seksualne potrebe se manifestuju kroz dva aspekta psihološki i socijalni. Psihološki aspekt je vezan za ljubav i ukupne emotivne potrebe, potrebe za drugim ljudima i posebno osobama suprotnog pola (kada je reč o heteroseksualcima), dok se socijalni aspekt odnosi na socijalizaciju seksualnih potreba i njihovu društvenu kontrolu. Zadovoljavanje polnog nagona čoveka već vekovima unazad nije instiktivno i zasniva se na obrascima učenja i prihvatanja formiranih, društveno prihvatljivih modela. Odstupanja u odnosu na uobičajenu, normalnu seksualnost odraslih i seksualno opredeljenje nazivaju se *seksualne devijacije*, *parafilije* (*paraphilias*), odnosno *poremećaji seksualne sklonosti*, i kao takva su u *Međunarodnoj klasifikaciji poremećaja bolesti* (*International Classification of Disorders ICD-10*) evidentirana pod šifrom *F65* (ICD-10 Version: 2010). Parafilije su grupa trajnih obrazaca (načina) seksualnog uzbuđivanja koji podrazumevaju neobične predmete (objekte), rituale ili situacije, potrebne da bi se postiglo seksualno zadovoljstvo (Geberth, 2006: 446). U okviru njih se razlikuju *seksualne inverzije* (inverzija, odnosno zamena, tj. preokretanje seksualnog objekta, poput fetišizma, pedofilije, nekrofilije ili zoofilije) i *seksualne perverzije* (neuobičajena seksualna ponašanja, poput sadomazohizma, voajerizma, egzibicionizma). Na formiranje parafilija utiče više faktora, od kojih se posebno izdvajaju strogo antiseksualno vaspitavanje, seksualno zlostavljanje u doba detinjstva (posebno između pete i osme godine života, prevelika izloženost stimulativnom seksualnom ponašanju i devijantni psihoseksualni razvoj u okviru porodice.

Kolman (Coleman) i drugi seksualne devijacije izjednačavaju sa seksualnim nasiljem i opisuju ih kao akte napada ili druge akte, koji se izvode uz nepristajanje druge strane i koji se mogu shvatiti kao problematični sa stanovišta opšteprihvaćenih društvenih normi (Coleman et al., 1984: 457). U njih spadaju voajerstvo, egzibicionizam, pedofilija, seksualni sadizam, incestna ponašanja, mazohizam i silovanje. Svakako, silovanje je mnogo teži i društveno neprihvatljivije fenomen u odnosu na seksualne devijacije, u svakom pogledu. Ono može biti u vezi sa njima ili, što je mnogo češće, sa *specifičnim poremećajima ličnosti* (kategorija *F60* ICD-10). Na ovom mestu nećemo ulaziti u pitanje uzročnosti bez obzira na to, silovanje je, samo po sebi, prema *Međunarodnoj klasifikaciji poremećaja*, svrstano u kategoriju *napada* (oznaka *Y5*) i definiše se kao *seksualno nasilje uz upotrebu fizičke snage* (*ICD-10 Version: 2010*). Etimološki, reč silovanje (engl. *rape*) izvedena je iz latinskog pojma *rapere*, što znači ugrabiti, prisiliti, imati snošaj (Crowley, 1999: 12). Silovanje je tip seksualnog nasilja koje uključuje seksualni odnos iniciran od strane jednog ili više lica, protiv drugog lica bez njegove saglasnosti. Seksualni odnos, koji se kod silovanja svodi na čin obljube (snošaja)², ostvaruje se primenom fizičke sile (snage),

² Obljuba ili snošaj (koitus), u širem smislu, podrazumeva seksualni odnos koji se sastoji u penetraciji penisa, drugog dela tela ili predmeta, od strane jednog seksualnog partnera u vaginu ili anus drugog seksualnog partnera. U užem smislu, obljuba podrazumeva vaginalnu ili analnu penetraciju penisa, tj. muškog polnog organa. Često se pod obljubom podrazumeva i uzajamna masturbacija i oralni seks, kod kojeg se polni organ stimuliše oralnim putem, odnosno ustima (usnama, jezikom, zubima ili grlom) i koji ne obuhvata međusobni kontakt muškog i ženskog polnog organa. Oralni seks se javlja u tri vida – felacio (oralni seks koji se izvodi nad muškarcem), kunilingus (oralni seks koji se izvodi nad ženom) i anilingus (oralni seks kojim se stimuliše partnerov anus).

prinude ili zloupotrebom ovlašćenja, odnosno prema osobi koja nije u stanju da pruži pravno relevantan pristanak. Prema definiciji američke Nacionalne agencije za istraživanje viktimizacije (*National Crime Victimization Survey NCVS*), silovanje predstavlja prisilni snošaj, a žrtva može biti kako ženskog, tako i muškog spola (Crowley, 1999: 12). Svetska zdravstvena organizacija silovanje definiše kao prinudnu, fizičkom silom ili na drugi način omogućenu penetraciju penisa, drugog dela tela ili predmeta u vaginu ili anus (*World report on violence and health*, 2002: 149).

Sa aspekta krivičnog prava, silovanje je univerzalni delikt, što znači da ga propisuju sva krivična zakonodavstva u svetu. Objekat njegove zaštite je sloboda odlučivanja u sferi seksualnosti, odnosno sloboda seksualnog opredeljenja kada, gde, sa kim i na koji način realizovati seksualni odnos. Prema tradicionalističkom shvatanju, izvršilac silovanja može biti samo muško lice, dok je pasivni subjekt isključivo osoba ženskog pola, te da silovanje ne može postojati u bračnoj zajednici, odnosno da njegovi akteri ne mogu biti bračni partneri. Poslednjih godina je takvo poimanje u većini zakonodavstava zamenjeno stavom da pol izvršioca i žrtve silovanja nije relevantan, jednako kao što nije relevantan ni njihov međusobni odnos, bilo da je reč o bračnom ili nekom drugom odnosu. Ključni element silovanja je činjenica da se obljuba vrši bez pristanka (saglasnosti), odnosno protiv volje jednog od aktera seksualnog čina.

2. Krivičnopravna klasifikacija silovanja

Silovanje je, po pravilu, osnovno krivično delo iz grupe inkriminacija protiv polnih sloboda, pri čemu se veliki deo civilizacijskih novina u shvatanju polnih odnosa i sloboda unosi i u kaznenu regulativu, koja je zbog toga poslednjih godina veoma dinamična.³ To potvrđuje činjenica da u našem zakonodavstvu, do pre dvadesetak godina, silovanje nije bilo moguće izvršiti prema bračnom partneru, niti je žrtva mogla biti osoba muškog pola. Sa druge strane, evolucija shvatanja homoseksualizma dovela je do toga da je takva vrsta polnih odnosa, od krivično kažnjivih, danas izopštena iz kaznenih odredbi. Sa aspekta krivičnopravne teorije i prakse, relevantna je sledeća podela silovanja:

1. *obično silovanje* – osnovni oblik krivičnog dela, kada upotrebom sile ili pretnje direktnim napadom na život ili telo žrtve ili život njoj bliske osobe dolazi do prisilnog polnog odnosa ili s njim izjednačene polne radnje;
2. *silovanje na naročito okrutan način* – silovanje u kome ispoljeno nasilje prevazilazi nivo neophodno potrebnog ili dovoljnog da bi se savladao otpor žrtve i izvršila obljuba;
3. *silovanje na naročito ponižavajući način* – karakteriše se različitim oblicima i načinima izživljavanja učinioca nad žrtvom, ili kada je žrtva dovedena u naročito ponižavajući položaj usled drugih okolnosti pod kojim je silovanje izvršeno;

³ Takva konstatacija se može naći i u presudi Evropskog suda za ljudska prava: *Case of M.C. v. Bulgaria*, (Application no. 39272/98), Judgment, Strasbourg, 4th December 2003. Internet: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/m.c.v.bulgaria_EN.asp.

4. *silovanje sa teškom fizičkom povredom žrtve* – teške telesne povrede su direktno vezane za izvršenje silovanja, kako njegovog osnovnog, tako i težih oblika;
5. *silovanje sa posledicom teškog narušavanja zdravlja* – najčešće kada je usled silovanja žrtva zaražena nekom zaraznom bolešću;
6. *silovanje sa posledicom trudnoće* – reč je o nehatnoj posledici, kada učinilac nije svestan svog postupanja u odnosu na težu posledicu, mada se u određenim slučajevima žrtva siluje sa namerom da zatrudni;
7. *silovanje maloletnih osoba* – silovanje lica starosne dobi između 14 i 18 godina;
8. *silovanje deteta* – pasivni subjekt krivičnog dela su lica mlađa od 14 godina;
9. *silovanje sa smrtnom posledicom* – predstavlja teži oblik krivičnog dela silovanja, s tim da se smrt kao teža posledica pripisuje nehatu učinioca;
10. *grupno silovanje* – reč je o osnovnom obliku silovanja u čijem izvršenju učestvuju više lica;
11. *etničko silovanje* – zbog etničke, nacionalne, rasne, verske ili jezičke netrpeljivosti ili mržnje prema žrtvi.

U literaturi se mogu naći rasprave o tzv. *statutarnom silovanju*, koje podrazumeva dobrovoljan seksualni odnos sa licem mlađim od starosne granice određene zakonom, koja predstavlja uslov pravne relevantnosti pristanka takve osobe na obljubu. Specifičnost statutarnog silovanja je da njime zakon predviđa krivičnu odgovornost za dobrovoljnu obljubu, odnosno i onda kada je dokazano da je osoba (žrtva) stupila u polni odnos svesno i saglasno, što znači da ono ne uključuje prisilu – dovoljno je da je obavljen snošaj sa maloletnim licem ili detetom. Takvo silovanje je u većini zakonodavstava propisano kao posebno krivično delo, koje je zaprećeno blažom kaznom u odnosu na klasično silovanje.

3. Vrste silovanja sa aspekta karakteristika ličnosti učinioca

Prema brojnim autorima, karakteristike ličnosti imaju dominantan i presudan uticaj na bavljenje kriminalom – psihološki faktori su značajni u određivanju ne samo delinkventnog ponašanja, nego i tipa zločina.⁴ To znači da ako ličnost posmatramo kao psihofiziološku celinu koja u sebi inkorporira i socijalne uticaje, sklonost ka vršenju nasilja zavisi upravo od predispozicija ili osobina same ličnosti. Drugim rečima, osobine ličnosti imaju pretežan značaj u nastanku delinkventnog ponašanja, dok različite *psihofizičke podloge*, odnosno *nasledne karakteristike*, različito reaguju na socijalne podražaje (Gojković, Kolarević, 2005: 154). Sa aspekta kriminalističke nauke veliki značaj ima odgovor na pitanje zašto neko siluje, odnosno zašto vrši prinudnu obljubu.⁵ Kao pokušaj odgovora na jedno tako

⁴ Više u: Gojković, V., Kolarević, D.: Psihološki profil učinilaca krivičnog dela silovanja. U: *Nauka-Bezbednost-Policija*, Beograd, 2005, Vol. 10, broj 3, str. 149–172. Autori su u svom radu došli do zaključka da silovatelji imaju smanjen nivo kognitivnih sposobnosti, kao i psihopatske crte ličnosti.

⁵ Klasifikacije silovatelja imaju veliki značaj u kriminalistici. One nam pomažu da shvatimo motivacione obrasce ponašanja učinioca, izbor žrtve, način prinude i postupanje sa žrtvom – drugim rečima, da bolje razumemo konkretno silovanje i definišemo profil potencijalnog učinioca, na osnovu kojeg dolazimo i do konkretnog silovatelja. Svakako, ono što je stereotip i što ne treba uzeti u obzir jeste mišljenje da su silovatelji duševno rastrojene, izopačene osobe, čudaci koji nemaju svoje partnerke. Istraživanja su pokazala da najveći broj

kompleksno pitanje javile su se različite klasifikacije učinilaca silovanja. Početne tipologije zasnivale su se na kvantifikaciji stepena njihove duševne poremećenosti, da bi se kasnije definisao jasan stav da duševna oboljenja, odnosno poremećaji, ne predstavljaju jedini ili odlučujući faktor u vršenju silovanja (Bojanić, 2006: 62). I pored toga, danas je u literaturi najzastupljenija tipologija učinilaca krivičnog dela silovanja prema dominantnom psihološko-motivacionom faktoru, prema kojoj postoje tri vrste silovatelja, i to silovatelj moći, silovatelj iz besa i silovatelj sadista (*Successfully Investigating Acquaintance Sexual Assault*, 2001).⁶

Silovatelj moći (dominacije, engl. *power rapist*) – reč je o osobama koje su najčešće sigurne u svoje seksualne moći i koje silu koriste onoliko koliko je to neophodno da bi se ostvarila obljava. Bes ispoljavaju samo kao odgovor na otpor žrtve, uključujući brutalno zastrašivanje, korišćenje oružja ili fizičku silu. U određenim situacijama oni će pobeći ako žrtva pruži snažan verbalni ili fizički otpor – drugim rečima oni ne žele da fizički naude žrtvi, već da je seksualno poseduju. U ovu grupu silovatelja spadaju i tzv. *prigodni silovatelji*, koji, ako im se ukaže prilika za to, siluju u toku vršenja nekog drugog krivičnog dela (npr. kada tokom provalne krađe naiđu na žrtvu koja je spavala u stanu ili se u međuvremenu vratila kući sa posla).

Berger razlikuje dve vrste silovatelja moći: 1) *nenasilni silovatelj dominacije* ili *silovatelj džentlmen* (engl. *power reassurance rapist, gentlemen rapist*), sklon ubeđivanju i verbalnom nasilju, i 2) *nasilni silovatelj dominacije* (engl. *power assertive rapist*), izričit u svojim zahtevima (*Successfully Investigating Acquaintance Sexual Assault*, 2001). Nenasilni silovatelj dominacije unapred smišlja napad i bira žrtvu blizu svog stana ili radnog mesta (oseća se sigurnim u poznatom okruženju), dok samom silovanju prethode seksualne fantazije koje proživljava. Konkretnu žrtvu bira između više potencijalnih žrtava, prati je, voajerije i sl., te ako jedan napad završi neuspešno, pokušaće kod iste ili druge žrtve ponovo. Zato se u praksi može desiti da se u jednom kraju ispolji jedan ili više pokušaja i svršenih silovanja. Napadač se žrtvi obraća imperativno, naređivački, postavlja pitanja lične prirode, ispituje je u skladu sa njenim odgovorima. Za razliku od nenasilnog silovatelja, *nasilni silovatelj dominacije* usmerava svoj bes na žene da bi pokazao svoju muževnost i dominaciju nad suprotnim polom. U sopstvenim očima on je pravi *mačo muškarac*. Njegov napad na žrtvu traje kratko, obično je impulsivan, spontan i neplaniran, uz primenu brojnih vulgarnih reči. Svoje žrtve često sreće u klubovima, barovima ili na zabavama i napada

silovatelja ima emocionalnu ili bračnu vezu, sa dobrovoljnim, konsensualnim seksualnim odnosima. Generalno, može se reći da su seksualni prestupnici heterogena kategorija s obzirom na obrazovanje, zanimanje, etničko poreklo i socijalno zaleđe, koji se od muške populacije društveno prihvatljivog ponašanja pre svega razlikuju po izraženijoj sklonosti ka ispoljavanju agresije i besa.

⁶ Važno je ukazati na limitiranost ove tipologije iz razloga što se ona zasniva na istraživanju koje je sprovedeno nad seksualnim prestupnicima lišenim slobode, kao i zbog toga što se ona, često i nekritički, primenjuje u svim istragama silovanja izvršenim od strane nepoznatog izvršioca. Treba imati u vidu da kriminalisti moraju prepoznati situacije u kojima seksualni prestupnik, po svojim osobinama, ne pripada samo jednoj kategoriji, već ispoljava osobine karakteristične za više različitih tipologija, ili, pak, ni za jednu od njih. Zato je potrebno raspolagati svim informacijama vezanim za konkretni slučaj, kako bi se pravilno procenilo kojoj kategoriji prestupnik pripada (uključujući izjave žrtava i svedoka, izjave osumnjičenih date policijskim službenicima na mestu događaja, materijalne dokaze, infor-ma-cije o načinu izvršenja, izveštaje o ranijim prestupima, kao i kriminalnoj prošlosti osumnjičenog). Ovakva procena doprinosi boljoj organizovanosti istrage i utvrđivanju njenih prioriteta ciljeva. Iskusni kriminalisti znaju da određenog osumnjičenog nikada ne treba eliminisati samo zato što se on ne uklapa u određenu tipologiju silovatelja

ih iste večeri. U savladavanju otpora žrtve oslanja se na svoju snagu, dok oružje retko poseduje, s obzirom da su mu napadi neplanirani. Za nasilnog silovatelja svaki napad je epizodnog karaktera i predstavlja zaseban događaj u njegovom životu. Raniji prestupi uglavnom se odnose na ugrožavanje javnog saobraćaja, nanošenje telesnih povreda i remećenje javnog reda i mira.

Silovatelj iz besa (ljutiti silovatelj) – fokusira svoju agresiju isključivo na žene, mada može biti seksualno nasilan i prema muškarcima (*homoseksualna silovanja*). Može se reći da je ova vrsta silovatelja nepredvidiva – ispoljeni bes u napadima varira od verbalnog zlostavljanja do ubistva. Iako njegovi napadi imaju tendenciju da budu kratki, intenzitet sile je preteran i primenjuje se čak i kada se žrtva ne opire. Ukoliko do otpora dođe, to će verovatno dodatno pojačati nivo agresije silovatelja iz besa. Svojim napadom, pored samog silovanja, često uzrokuje značajne fizičke povrede žrtve. On želi da ponizi i uvredi žrtvu, zbog čega tokom napada koristi pogrdne i uvredljive reči – za njega su žene prljave, nemoralne i ne može im se verovati. U mnogim slučajevima ova vrsta silovatelja ispoljava bes i vrši silovanje slučajno odabrane žrtve, koja u njegovoj glavi zamenjuje neku drugu, konkretnu žensku osobu koja ga je na neki način povredila ili sa kojom je u konfliktu – često silovatelj iz besa, pre samog silovanja, ima sukob sa svojom devojkom ili suprugom, koji uzrokuje ispoljavanje agresije prema drugoj osobi. Kako ističe Bojanić, ova vrsta silovatelja je slična nasilnom silovatelju dominacije (moći) (Bojanić, 2006: 59).

Silovatelj sadista – najređi tip silovatelja, koga karakteriše seksualna agresija podstaknuta erotikom i destruktivnim fantazijama. Kod njega su agresija i seksualnost potpuno sjedinjeni, tako da sam čin agresije sa sobom nosi i seksualno uzbuđenje. Drugim rečima, za njega su bol i psihofizičko poniženje žrtve seksualno stimulativni, dok se seksualno zadovoljstvo povećava sa povećanjem stepena bola i patnje žrtve (Warren et al., 1996). Tragovi zlostavljanja i povrede koncentrisani su na područjima oko polnih organa žrtve, česta je analna penetracija, penisom ili stranim telima, kao i razne bizarne radnje, poput teranja žrtve na uzimanje izmeta ili mokraće. U ekstremnim slučajevima moguće je očekivati i sakaćenje žrtve, ubijanje i komadanje, kao i postmortalni koitus (Warren et al., 1996). Sadistički silovatelji su oportunistični, tj. prilagođavaju se konkretnoj situaciji, naglo napadaju, uz česte otmice žrtve. Jedna grupa njih pokazuje nizak nivo socijalne kompetencije, dok drugi nemaju takve probleme, skrivajući svoje seksualne fantazije.

4. Vrste silovanja s obzirom na prethodni odnos žrtve i silovatelja

Poseban značaj za kriminalistički rad na otkrivanju učinioca silovanja i dokazivanju njegove krivice ima klasifikacija prema odnosu silovatelja i žrtve, u smislu njihovog poznavanja, odnosno nepoznavanja pre izvršenog krivičnog dela. U tom kontekstu razlikujemo:

1. silovanje od strane neznanca, tj. osobe koju žrtva ne poznaje i sa kojom pre samog silovanja nije imala kontakte;
2. silovanje od strane poznanika, uključujući i osobu sa kojom je žrtva bila u emotivnoj, bračnoj ili nekoj drugoj vezi.

Kada je reč o silovanju od strane neznanca možemo razlikovati tri situacije. U prvoj je silovatelj apsolutno ili gotovo apsolutno nepoznat žrtvi, u smislu da ga tokom napada i samog čina silovanja nije videla, odnosno videla ga je veoma slabo i na kratko (napad i silovanje u mraku, iznenada i na prepad, iza leđa), tako da žrtva ne može da pruži informacije koje se tiču ličnog opisa silovatelja, njegovog izgleda, odeće koju je nosio i sl., ili su one veoma oskudne. U drugom slučaju silovatelj – neznanac prilazi žrtvi i napada je, odnosno vrši silovanje na takav način i pod okolnostima koje omogućavaju da ga ova dobro vidi i zapazi njegov izgled i odeću, na osnovu čega može dati i njegov opis. Važno je napomenuti da u prethodna dva slučaja između žrtve i silovatelja, pre samog čina silovanja, ne postoji kontakt u smislu da su razgovarali, vozili se automobilom i sl., što predstavlja karakteristiku trećeg slučaja silovanja od strane neznanca. U njemu silovatelj i žrtva, pre čina nasilne obljube, stupaju u određeni odnos koji je trajao kraće vreme (npr. žrtva je stopirala i ušla u vozilo silovatelja, upoznali se na ulici), razgovarali su, silovatelj se predstavio žrtvi (istinito ili lažno), nakon čega sledi napad i prinudna obljuba. Za ovaj slučaj je težišno da žrtva pre samog kontakta sa učiniocem i događaja koji je prethodio silovanju nije poznavala nasilnika, nije se sa njim viđala, družila i sl, tako da nakon izvršenog krivičnog dela, pored informacija o izgledu silovatelja, eventualno može da pruži i podatke o njegovom imenu i/ili prezimenu, poslu kojim se bavi, gde živi i sl., koje je saznala i koji mogu, ali i ne moraju, biti tačni.⁷

Silovanje od strane poznanika podrazumeva slučajeve kada su se žrtva i silovatelj pre samog čina prinudne obljube kraće ili duže vreme poznavali, družili se, izlazili, ili čak bili u braku ili emotivnoj vezi. I kada je reč o silovanju od strane poznanika mogu se razlikovati dve situacije. Prva, kada je poznanstvo žrtve i učinioca takvo da žrtva sigurno i tačno zna silovateljev identitet i mesto gde živi i radi (znaju se sa posla, iz škole, bili su u vezi, braku i sl.), i druga, kada je to poznanstvo površno, tako da žrtva sa sigurnošću ne zna njegov identitet i ostale okolnosti njegovog života. Na primer, zna samo nadimak učinioca, mesto gde živi ili odakle dolazi, gde i šta radi i slične informacije, koje joj je sam silovatelj saopštio tokom prethodnih viđanja. Ova situacija je slična sa prethodno navedenim silovanjem od strane neznanca, s tom razlikom što se u ovom slučaju oni znaju od ranije, tj. pre kontakta na koji se nadovezuje silovanje, dok kod silovanja od strane neznanca to nije slučaj.⁸

Kada je reč o odnosu između žrtve i silovatelja, neka istraživanja pokazuju da žrtve u oko 66% slučajeva poznaju izvršioca (u 48% slučajeva napadači su im bili prijatelji ili poznanici, u 16% žrtve su bile u intimnoj vezi sa izvršiocom, dok su u 2% na neki drugi način bile u vezi sa napadačem), dok u 30% slučajeva izvršilac nije bio poznat žrtvi (Brandl, 2004: 334).⁹ U preostalih 4% slučajeva veza se nije mogla

⁷ Praksa ukazuje da je u slučaju silovanja od strane neznanca velika verovatnoća da je zapravo reč o serijskom silovatelju.

⁸ Prema istraživanju Feist i drugih, žrtve silovanja su u jednoj petini slučajeva izvestile da nisu imale bilo kakav kontakt sa silovateljem pre izvršenog krivičnog dela, dok je gotovo dve petine njih izjavilo da su se pre silovanja dobrovoljno družile sa prestupikom. Blizu četvrtina žrtava iz uzorka je bila klasifikovana u slučajeve koji uključuju seksualno zlostavljanje (deteta ili odrasle osobe) u dužem vremenskom periodu (Feist et al., 2007: 16).

⁹ Interesantan je podatak FBI da se, na primer, kod razbojništva žrtva i prestupnik u 63% ne poznaju, u odnosu na 32% kod silovanja, odnosno 51% u slučajevima fizičkih obračuna sa telesnim povredama. The Encyclopedia of Police Science, Routledge: Taylor and Francis group, 2007, 1132.

utvrditi. Drugi podaci ukazuju na činjenicu da je svega 22% žrtava silovanja bilo napadnuto od strane osobe koju pre nikada nisu videle ili je nisu dobro znale, odnosno da su 76% silovatelja činile osobe bliske žrtve bivši ili sadašnji supružnici, ukućani, cimeri, osobe u vezi, ljubavnici (*Practical Aspects of Rape Investigation – A Multidisciplinary Approach*, 2001: 8). Interesantna je činjenica da je među slučajevima silovanja prijavljenim policiji manji procenat onih u kojima su se žrtva i izvršilac poznavali. To navodi na zaključak da što je bliža veza između žrtve i izvršioca, to se zločin ređe prijavljuje.¹⁰

5. Vrste silovanja s obzirom na pristup silovatelja žrtvi i primenjenu prinudu

Pre razmatranja načina pristupa silovatelja žrtvi i vrste prinude koju koristi da bi izvršio obljubu, potrebno je razmotriti pitanje da li je silovanje bilo unapred planirano ili ne, kao i način odabira žrtve. Od njih u velikoj meri zavisi sam pristup silovatelja žrtvi i vrsta prinude tokom izvršenja krivičnog dela. Generalno, sa aspekta planiranja izvršenja silovanja možemo razlikovati sledeće slučajeve:

1. planirano silovanje sa unapred odabranom žrtvom;
2. planirano silovanje sa unapred neodabranom žrtvom;
3. neplanirano (lat. *ad hoc*) silovanje.

Planirano silovanje često podrazumeva konkretnu, unapred odabranu osobu, koju silovatelj diskretno prati i posmatra, analizira njeno kretanje i aktivnosti, kako bi odredio najpovoljniji trenutak i mesto za napad i obljubu. U ovom slučaju se, kao kriminalistički posebno važno, nameće pitanje zašto je upravo ta osoba odabrana za žrtvu, odnosno ko je imao motiv da izvrše nasilnu obljubu nad njom.¹¹ Međutim, planirano silovanje se ne mora uvek odnositi na unapred odabranu žrtvu. Učinilac koji planira da izvrši silovanje može tragati za pogodnom žrtvom. U tom cilju, on će obilaziti određene delove grada, lokale, neosvetljene ulice, parkove i druga javna mesta, osmatrati stanove i prodavnice, čekaće u zaklonu haustora ili u liftu, koristeći motorno vozilo tragaće za autostoperkama, itd. Za razliku od planiranog, neplanirano ili *ad hoc* silovanje vrši učinilac koji nije unapred doneo odluku da će silovati određenu osobu, odnosno koji ne traga za pogodnom žrtvom kako bi je silovao, već je nasilna obljuba žrtve splet okolnosti vezanih za određenu situaciju (učinilac *impulsivno* reaguje ili koristi povoljnu priliku za silovanje). Podaci Hazelvuda (Hazelwood) i Vorena (Warren) ukazuju da je broj planiranih silovanja (sa tzv. predumišljajem) izvršenih od strane serijskih silovatelja između 55% i 61% od ukupnog broja izvršenih silovanja, dok na neplanirana, impulsivna i oportunistična silovanja, otpada između 37% i 46% (Hazelwood, Warren, 1990: 11).¹²

¹⁰ Posebno pitanje kvalifikovanja odnosa silovatelja i žrtve, sa aspekta njihovog poznanstva, imamo u slučajevima tzv. virtuelnog druženja i kontakata preko internet društvenih mreža (tweeter, facebook), što danas predstavlja veoma raširenu pojavu, posebno među mladima. Silovatelj na društvenoj mreži može napraviti istinit, delimično istinit ili lažan profil, na osnovu kojeg kontaktira sa potencijalnom žrtvom, koja je najčešće maloletna, naivna i lakoverna.

¹¹ Napravimo paralelu sa krivičnim delom ubistva – identifikacijom žrtve utvrđujemo krug osoba koje su imali motiv da žrtvu liše života (Marinković, 2011: 182–184).

¹² Autori su sproveli istraživanje nad 43 silovatelja odgovorna za silovanje 837 žrtava. U pitanju su, dakle, bili serijski silovatelji. Treba ukazati da visok procenat planiranih silovanja u navedenom istraživanju ne treba da

Pod *pristupom silovatelja žrtvi* podrazumevamo način na koji prestupnik stupa u kontakt sa žrtvom silovanja koju ranije nije poznao.¹³ U tom smislu možemo razlikovati tri situacije:

1. žrtva i silovatelj su pre samog silovanja imali određeni kontakt, koji nije podrazumevao prinudu od strane učinioca;
2. žrtva i silovatelj su pre samog silovanja imali određeni kontakt koji je podrazumevao prinudu od strane učinioca;
3. kontakt silovatelja i žrtve konzumiran je u samom činu silovanja.

U prvom slučaju silovatelj otvoreno prilazi žrtvi i obično joj nudi neku pomoć ili uslugu. Žrtva mu veruje, nakon čega sa silovateljem dobrovoljno odlazi na mesto pogodno za primenu prinude (npr., ulazi u vozilo napadača), odnosno gde učinilac vrši silovanje. Učinilac kod ove vrste pristupa nastupa samouvereno, često se lažno predstavlja i stiće poverenje žrtve. Drugi način pristupa sastoji se u iznenadnom napadu silovatelja na žrtvu, uglavnom na otvorenim prostorima, pri čemu se žrtva fizičkom silom ili pretnjom prinuđuje da uđe u vozilo nasilnika ili da na drugi način, zajedno sa njim, ode do mesta gde je siluje. Ovakav pristup silovatelja žrtvi suštinski je sličan otmici lica silom ili pretnjom, pri čemu sama otmica traje onoliko koliko je potrebno da silovatelj odvede žrtvu do mesta pogodnog za nasilnu obljubu i tamo je siluje, nakon čega napušta žrtvu.

Pristup silovatelja žrtvi u kome je njihov kontakt konzumiran činom silovanja podrazumeva situacije u kojima silovatelj napada žrtvu i nad njom odmah vrši obljubu ili sa njom izjednačen čin, na mestu gde je i pristupio žrtvi. Po pravilu, reč je o slučajevima kada se silovatelj i žrtva nađu na određenom području gde nema prisustva trećih lica. Tada učinilac u pogodnom trenutku iznenada napada žrtvu, preti joj hladnim ili vatrenim oružjem ili primenjuje fizičku silu u cilju savladavanja otpora i dovođenja žrtve u položaj pogodan za obljubu (npr., žrtvi vezuje ruke ili ih čvrsto drži svojim šakama, sam skida ili cepa njenu odeću ili zahteva od žrtve da se skine, fizičkom snagom nastoji da oslobodi vaginu ili anus i izvrši penetraciju itd.).¹⁴

Pristup silovatelja žrtvi u bliskoj je vezi sa prinudom koju koristi da bi izvršio obljubu. U tom smislu možemo razlikovati:

1. silovanje kod koga se prinuda vrši fizičkom silom (snagom);
2. silovanje kod koga se prinuda vrši psihičkom silom (pretnjom);
3. silovanje kod koga se prinuda vrši upotrebom omamljujućih sredstava i hipnoze (u krivičnopravnom smislu podvodi se pod silu);¹⁵

Sa druge strane, zavisno od toga prema kome je prinuda usmerena, razlikujemo:

1. silovanje kod koga je prinuda usmerena prema žrtvi silovanja;
2. silovanje kod koga je prinuda usmerena prema licu bliskom žrtvi.

čudi, s obzirom da je reč o serijskim silovateljima (koji upravo često planiraju silovanje, nad određenom ili slučajno odabranom žrtvom), dok je kod drugih silovatelja on verovatno manji.

¹³ Silovanja kod kojih se silovatelj i žrtva međusobno poznaju nisu relevantna za ovu podele.

¹⁴ Specifičan pristup silovatelja žrtvi predstavljaju slučajevi kada učinilac iznenada prilazi žrtvi i usplavljuje je određenom supstancom (poput *hloroforma*), koju joj na silu, uz efekat iznenađenja, stavlja pod nos. Nakon toga, na tom istom mestu odmah vrši i obljubu, ili žrtvu odnosi na drugu lokaciju, gde je siluje. Ovakav pristup žrtvi i sam način silovanja suštinski ima dosta sličnosti sa silovanjem omogućenim psihoaktivnim supstancama, dok se u krivičnopravnom smislu izjednačava sa primenom sile.

¹⁵ Više u delu rada koji se odnosi na silovanje pod dejstvom psihoaktivnih supstanci.

Fizička sila (snaga) je najdrastičniji metod prinude na obljubu, kojim se žrtvi ili njoj bliskom licu nanose telesne povrede, ugrožava fizički integritet i sam život. Težina povreda uzrokovanih fizičkom silom varira od lakih telesnih povreda (modrice, ugrizi, ogrebotine, polomljeni zubi), do teških povreda (prelomi kostiju, kontuzije glave, povrede sa obilnim krvarenjem), trajnog invaliditeta i smrti. Primena fizičke sile kod silovanja obuhvata guranje, šamaranje, udaranje, gušenje, osakaćivanje, mučenje i ubistvo. Za razliku od fizičke sile, *psihička sila*, odnosno pretnja, predstavlja stavljanje u izgled izvesne rđave posledica (zla), koja može nastupiti ukoliko osoba kojoj je pretnja upućena ne postupi na zahtevani način, u ovom slučaju omogućiti silovatelju obljubu. Zlo koje se pretnjom stavlja u izgled može se odnositi na život, zdravlje, slobodu ili čast lica kome se preti. Kod silovanja pretnja mora biti kvalifikovana, tj. sastoji se u stavljanju u izgled neposrednog napada na život i telo žrtve ili njoj bliskog lica, odnosno, u drugom slučaju, da će se za žrtvu ili njoj blisko lice otkriti nešto što bi škodilo njihovoj časti ili ugledu ili pretnjom drugim teškim zlom.

Prinuda koja za cilj ima obljubu po pravilu je usmerena na samu žrtvu. Međutim, u određenim slučajevima ona se može odnositi i na osobu blisku žrtvi, sa namerom da zastraši žrtvu i prinudi je na obljubu, shvatajući to kao jedini način zaštite sebi bliskog lica. Prinuda usmerena na žrtvi blisku osobu se, po pravilu, sastoji iz kvalifikovane pretnje, mada hipotetički može sadržati i silu, koja suštinski ima značaj pretnje upućene žrtvi, od daljeg i većeg povređivanja bliskog lica, ukoliko ne dođe do obljube.

Vrsta i intenzitet prinude koju će učinilac koristiti u cilju ostvarivanja obljube u suštini zavise od dva faktora: 1) vrste silovatelja i njegovog motiva; i 2) vrste i intenziteta otpora žrtve. Faktički, prinuda se javlja u četiri modaliteta:

1. fizičko prisustvo i konkludentne radnje silovatelja, koji su sami po sebi takvi da ih žrtva shvata kao opasnost po svoj, ili integritet njoj bliskog lica;
2. verbalna pretnja, koja se sastoji u rečima upućenim žrtvi, kojima se stavlja u izgled nastupanje određenog zla žrtvi ili njoj bliskom licu;
3. pretnja prikazivanjem oružja i stavljanjem u izgled njegove upotrebe;
4. korišćenje fizičke sile.

Prema istraživanju koje su sproveli Hazelvud i Voren, silovatelji kao oblik prinude najčešće koriste svoje fizičko prisustvo i/ili verbalne pretnje, kako bi kontrolisali žrtvu i prinudili je na obljubu (Hazelwood, Warren, 1990: 13). Znatno ređe u odnosu na prethodno, prinuda se sprovodi pokazivanjem oružja i pretnjom njegove upotrebe ili fizičkim napadom na žrtvu. Od oružja se najčešće koristi neki oštar predmet, prvenstveno nož,¹⁶ ređe vatreno oružje. Iznenađujuće, ali mali broj silovatelja, prema ovom istraživanju, vezuje svoje žrtve na mestu silovanja, sa jednim izuzetkom, gde je silovatelj unapred sa sobom nosio uže, lepljivu traku i lisice, namenjene vezivanju žrtve i onemogućavanju dozivanja u pomoć (Hazelwood, Warren, 1990: 13). Slične stavove navodi i Brandl, prema kome se seksualni napadi obično vrše bez upotrebe oružja samo

¹⁶ U okviru ove studije jedan silovatelj je svoj izbor noža, kao oružja kojim je pretio, objasnio činjenicom da se žene generalno najviše plaše noža i povreda nanetim njime, koje mogu unakaziti lice i telo.

u 7% slučajeva napadač je koristio oružje, od čega više od pola (4% od 7%) otpada na nož (Brandl, 2004: 334335).¹⁷

6. Vrste silovanja s obzirom na otpor žrtve

Da bi bilo relevantno, neslaganje sa obljubom od strane osobe kojoj se obljuba nudi ili od koje se ona zahteva mora biti iskazano. U najmanju ruku, neslaganje se sastoji u verbalnom ili konkludentnim radnjama izraženom neslaganju, pri čemu mora biti ispoljeno na način koji ga čini ozbiljnim i nedvosmislenim za drugu stranu. Pored toga, žrtva silovanja često treba da preduzme i određene radnje u cilju odbijanja silovatelja, ukoliko verbalno ili konkludentno izražavanje nije dovoljan argument za njega da odustane od svoje namere. U tom smislu, ukupnost mera i radnji žrtve (činjenja i nečinjenja), kojima ona izražava svoje neslaganje sa činom obljube, nastoji da odbije nasilnika i spreči snošaj, naziva se *otporom žrtve*.

S obzirom na njegove karakteristike, otpor koji je od strane žrtve usmeren prema silovatelju u cilju sprečavanja nasilne obljube može biti:

1. pasivan – žrtva se od snošaja brani bez agresivnosti prema učiniocu, zauzimajući takav položaj tela, posebno ruku i nogu, koji nedozvoljava, odnosno onemogućava obljubu. Pod pasivnim otporom smatramo i bekstvo, odnosno pokušaj bekstva žrtve od učinioca;
2. verbalan – žrtva se od napada silovatelja brani tako što više, vrišti, zove u pomoć, ispušta razne krikove i sl.;
3. fizički – žrtva fizički napada učinioca tako što ga udara, grize, grebe, čupa za kosu i sl.;
4. upotrebom raznih odbrambenih sredstava – poput oružja, sprejeva, oruđa, elektro-šokova i drugih sredstava pogodnih za odvracanje učinioca od nasilne obljube;
5. kombinovani – sinergična primena nekih od prethodno navedenih oblika otpora, najčešće kombinacija fizičkog i verbalnog otpora.

Vrsta i intenzitet otpora koji će žrtva ispoljiti kako bi sprečila silovanje zavisi od dva ključna faktora. Prvi je psihofizička konstitucija žrtve i posedovanje odbrambenih sredstava, dok se drugi odnosi na silovatelja, tj. karakter njegovog napada. U tom smislu, ukoliko je žrtva psihički jaka osoba koja se teško može zaplašiti, fizički jake konstitucije (sa znanjem borilačkih veština), poseduje oružje, sprej za odbranu (najčešće neka vrsta suzavca) ili elektrošoker, to je za očekivati da će njen otpor biti veoma snažan i raznovrstan. Sa druge strane, otpor žrtve će biti veoma slab, svodeći se eventualno na pasivno ili verbalno neslaganje, ukoliko je žrtva plašljiva, slabe fizičke konstitucije i ne poseduje bilo kakva odbrambena sredstva. Pri tome treba imati u vidu da je za sam otpor ipak presudna psihička ličnost žrtve i njen karakter –

¹⁷ Treba ukazati na činjenicu da prinuda, odnosno nasilje koje učinilac ispoljava tokom silovanja, sa aspekta samog učinioca, može imati *dva vida*. Kod prvog je prinuda isključivo sredstvo da se slomi otpor žrtve i omogućiti obljuba, odnosno snošaj. U drugom slučaju, pak, prinuda i nasilje prestupnika nemaju isključivi cilj dovođenje žrtve u položaj koji će omogućiti obljubu, već prelaze takve okvire nanošenjem prekomernih povreda, u ekstremnim slučajevima i ubijanjem žrtve. Za takve silovatelje su fizičko povređivanje i poniženje žrtve često seksualno stimulativni, zbog čega su prinuda i nasilje sastavni deo seksualnog čina, pored toga što njima slamaju otpor žrtve. Sa kriminalističkog aspekta, vrsta i intenzitet prinude koji se koriste tokom silovanja predstavljaju važne informacije koje ukazuju na ličnost silovatelja i motive vršenja dela.

ukoliko je ona plašljiva osoba, koja usled napada silovatelja i njegovog prisustva dospeva u stanje jakog šoka u uplašenosti, neće biti u stanju da pruži fizički (ili bilo koji drugi otpor) i pored jake fizičke konstitucije, znanja borilačkih veština ili posedovanja odbrambenih sredstava.

Drugi ključni faktor koji utiče na vrstu i intenzitet otpora žrtve jeste karakter napada silovatelja. Ukoliko je napad iznenadan i brutalan, to je za očekivati da će i otpor žrtve biti slabiji. U takvim slučajevima žrtva može izgubiti i svest, tako da otpor u potpunosti izostaje. Slična je situacija i ako silovatelj preti upotrebom vatrenog oružja ili noža i ubistvom žrtve ili njoj bliskog lica. Posebne slučajeve slamanja otpora žrtve predstavlja nasilno ili prevarno davanje žrtvi droga i drugih omamljujućih sredstava, koja je dovode u takvo stanje da nije sposobna da pruži bilo kakav otpor, ili je on veoma slab.

Prema istraživanju sprovedenom nad žrtvama silovanja u Engleskoj i Velsu, daleko najčešći oblik otpora je verbalni – dozivanje u pomoć i odgovaranje učinioca da odustane od izvršenja dela (Feist et al., 2007: 21). Nakon toga, po učestalosti sledi pokušaj bekstva, odnosno fizičkog distanciranja žrtve od učinioca. Sa druge strane, i studija Hazelvuda i Vorena o serijskim silovateljima je pokazala da su se žrtve u najvećem broju slučajeva branile verbalno, dok se gotovo upola manje njih fizički opiralo (Hazelwood, Warren, 1990: 13). Nizak procenat pruženog pasivnog otpora, na koji su silovatelji ukazali, autori studije povezuju sa njihovom nesposobnošću da shvate i prepoznaju takva ponašanja žrtve. Takođe, istraživanje je pokazalo da ne postoji direktna veza između pruženog verbalnog i fizičkog otpora žrtve i njenog povređivanja, kao i da su intenzitet zadovoljstva učinioca tokom silovanja i dužina trajanja obljube bili veći u slučajevima kada su žrtve pružale aktivan otpor (drugim rečima otpor žrtve deluje stimulišuće na silovatelja).

7. Vrste silovanja s obzirom na mesto izvršenja

Prema mestu na kom se silovanje vrši mogu se razlikovati:

1. silovanja u zatvorenom prostoru, u okviru kojih se razlikuju:
 - silovanja u stanu (učinioca, žrtve ili njihovih prijatelja);
 - silovanja na radnom mestu;
 - silovanja u školskoj ustanovi;
 - silovanja u hotelu;
 - silovanja u liftu;
 - silovanja u napuštenim i zabačenim objektima (štale, šupe, pojate, podrumi) i sl.;
2. silovanja na otvorenom prostoru (u parku, šumi, livadi i sl.).

Kao specifično mesto u kome se često vrši silovanje izdvaja se automobil, koji je po definiciji zatvoren prostor, ali se u tim slučajevima automobil obično nalazi na otvorenom, zabačenom i udaljenom prostoru, mada nije isključena mogućnost i da se nalazi u zatvorenom prostoru, tj. nekoj garaži.

Ako se napravi paralela između silovanja prema mestu izvršenja i silovanja prema kriterijumu odnosa učinioca i žrtve, može se zaključiti da se silovanja u stanu, radnom mestu, školi, hotelu i sl., uglavnom vrše od strane poznanika, dok silovanja na otvorenom prostoru, u mračnim prolazima, ulicama i parkovima ili u liftu vrše neznanci, u formi iznenadnih napada. Silovanja u napuštenim i zabačenim

objektima, kao i u automobilu, mogu biti izvršena kako od neznanaca, tako i od osoba poznatih žrtvi. Takođe, u izlaganju o načinu pristupa silovatelja žrtvi videli smo da se u određenim slučajevima na samom mestu kontakta silovatelja i žrtve dešava i obljava ili sa njom izjednačen čin, dok se u drugim mesto kontakta i mesto obljuje razlikuju (prostorno dva različita mesta). U tom smislu, možemo govoriti o mestu kontakta (susreta) silovatelja i žrtve (karakteristika kontakta je da se na njega nadovezuje silovanje) i mestu prinudne obljuje, koji se mogu obuhvatiti pojmom mesto silovanja u širem smislu, dok se pod mestom silovanja u užem smislu podrazumeva samo mesto na kome se desila prinudna obljava.¹⁸

8. Neke specifične forme silovanja

Za kriminalistiku poseban značaj imaju i neke specifične forme silovanja, koje se ne mogu objediniti jednim klasifikacionim kriterijumom. Od njih se posebno izdvajaju:

1. silovanja na sastanku (uključujući i silovanja u vezi);
2. grupna silovanja;
3. serijska silovanja;
4. silovanja pod dejstvom psihoaktivnih supstanci na žrtvu;
5. silovanja u ratu.

Silovanje na sastanku (engl. date rape) – predstavlja oblik silovanja koji se obično događa između poznatih aktera. Žrtva i učinilac se međusobno poznaju za ovu vrstu silovanja je bitno da je pre samog silovanja došlo do bilo kakvog susreta između silovatelja i žrtve. To podrazumeva dogovoreni izlazak koji se završio silovanjem, ali i slučajni susret na nekom javnom ili intimnom mestu. Ova silovanja često karakteriše upotreba droga i alkohola, od strane jednog ili oba aktera (silovatelja i žrtve), dok se s obzirom na mesto, često dešavaju u stanu, baru (kafiću, diskoteci), parku, nekada i u automobilu (Bojanić, 2006: 27). Žrtve u ovim slučajevima retko doživljavaju fizičko nasilje i povrede, ali je psihičko nasilje i ucena neizostavan deo prinude. Silovanja na sastanku variraju od silovanja pri prvom izlasku, do silovanja u već uspostavljenom i razvijenom odnosu žrtve i silovatelja (tzv. silovanja u vezi).

¹⁸ Prema istraživanju sprovedenom u Engleskoj i Velsu, kuća prestupnika ili žrtve (uključujući i njihov zajednički dom) je u gotovo polovini slučajeva bila mesto njihovog kontakta (na dan silovanja), dok je u samo 4% svih krivičnih dela postojao prinudni ulazak silovatelja u dom žrtve. Mesta za zabavu (klubovi, diskoteke, kafei i sl.) čine nešto manje od dve petine ukupnog broja mesta kontakta učinioca i žrtve, dok na druga javna mesta otpada oko 20%. U istraživanju su utvrđene značajne razlike između starosti žrtve, vrste odnosa sa silovateljem i mesta kontakta. Tako npr., u slučajevima gde su žrtve bile mlađe od 12 godina, mesto kontakta je u više od 80% slučajeva bila kuća ili zajednički dom silovatelja i žrtve. Ovaj procenat se menja sa povećanjem starosne dobi žrtve, tako da se kod žrtava starosti između 13 i 15 godina života, kuća ili zajednički dom kao mesto kontakta javlja tek u 38% slučajeva, dok je u dve petine to neko javno mesto, vrste odnosa i provod. Oko 30% žrtava uzrasta od 16 do 25 godina života je inicijalni kontakt sa osumnjičenim imalo na javnom mestu, prvenstveno mestu za zabavu. Zastupljenost kuće osumnjičenog ili žrtve kao mesta kontakta raste sa povećanjem životne dobi žrtve – za žrtve između 26–35 godina to je 38%, 36–45 godina 47% i starije od 45 godina 61%. Prema ovom istraživanju, dom osumnjičenog je najčešće mesto gde se silovanje dešava, zatim slede kuća ili dom žrtve, odnosno njihov zajednički dom. Sedam od deset izvršenih silovanja desilo se u privatnom prostoru (okruženju), dok se veoma mali broj dela dogodio na javnom mestu ili na otvorenom. Takođe, uočena je značajna povezanost mesta gde se silovanje desilo sa životnom dobi žrtve, pri čemu je kod žrtava mlađih od 16 godina to najčešće zajednički dom silovatelja i žrtve ili dom silovatelja, dok se kod žrtava starijih od 16 godina silovanje najčešće događalo u njihovoj sopstvenoj kući (Feist et al., 2007: 13).

Rasprostranjenost ovog oblika silovanja, posebno silovanja u vezi, verovatno je najteže utvrditi.¹⁹

Grupno silovanje – Kao što smo prethodno videli (krivičnopravna klasifikacija), silovanje kod koga u okviru jednog događaja (vremenskog okvira) nad žrtvom bude izvršeno više prinudnih obljudba ili sa obljudbom izjednačenih činova, od strane više lica, tretira se kao teži oblik silovanja, poznat kao grupno silovanje. Grupno silovanje uključuje dva ili više napadača–silovatelja, pri čemu je jedan od njih obično vođa ili inicijator silovanja. Kada je reč o ovoj vrsti silovanja, u praksi treba razlikovati dve situacije. U prvoj se grupno silovanje vrši od strane lica koja se nezavisno od samog čina silovanja druže, izlaze zajedno, bave se sportom, kriminalom i sl. Kroz ponižavanje i zlostavljanje žrtve, odnosno njenu nasilnu obljudbu, jačaju se veze u takvoj grupi, uz međusobno dokazivanje sopstvene muškosti. U drugom slučaju grupno silovanje vrše lica koja su se po bilo kom osnovu našla na mestu gde se silovanje dešava (npr. žurka, ekskurzija i sl.) i koja izvan tog događaja ne predstavljaju grupu ili družinu. I u jednom i u drugom slučaju karakteristično je da su učinioci vrlo mlade osobe (često i maloletnici), što se može reći i za žrtvu. U skladu sa prethodno rečenim, Vrajt (Wright) i Vest (West) ističu tri ključna obeležja grupnih silovanja (Wright, West, 1981: 370):

1. najčešće ih vrše učinioci mlađi od 21 godine starosti;
2. žrtve su često pod uticajem alkohola, dok je nasilje prema njima obično bezrazložno i brutalno;
3. grupna pripadnost utiče da silovatelji sam čin nasilne obljudbe olako shvataju, tj. zajednička akcija umanjuje ličnu odgovornost.

Prema istraživanju sprovedenom u Engleskoj i Velsu, većina izvršenih silovanja uključivala su samo jednog izvršioca (silovatelja), dok je mali procenat (7% od ukupnog broja) bio onih učinjenih od strane više učinilaca (Feist et al., 2007: 11). Od ukupnog broja silovanja izvršenih od strane dva ili više učinilaca, 63% je onih sa dva izvršioca, 25% sa tri izvršioca, dok su u 13% slučajeva bila četiri izvršioca. U slučajevima kada je silovanje izvršeno od strane više učinilaca, u 53% slučajeva žrtva se znala sa jednim od silovatelja, uključujući i četiri silovanja u kojima je saizvršilac bio bivši ili sadašnji partner žrtve.²⁰

Serijska silovanja – podrazumevaju tri ili više silovanja izvršenih od strane istog učinioca, na određenom prostoru u jednom vremenskom periodu. Osnovna karakteristika serijskih silovanja jeste njihov učinilac, tzv. serijski silovatelj²¹, čije prinudne obljudbe povezuje mesto i vreme izvršenja, način pristupa žrtvi, vrsta prinude, ponašanje tokom seksualnog čina, karakteristike žrtve i sl. Kada je reč o mestu izvršenja serijskih silovanja, to su obično različita mesta u okviru jednog šireg ili užeg prostora, poput grada, dela grada, kvarta, parka i sl. Silovanja se vrše u

¹⁹ Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije, otprilike svaka četvrta žena tokom života doživi seksualno nasilje od strane partnera, dok je čak trećina devojaka prisiljena na prvi seksualni odnos (*World report on violence and health*, 2002: 87–123)

²⁰ Posebnu kategoriju grupnih silovanja čine silovanja koja se mogu podvesti pod kategoriju tzv. *zločina iz mržnje* (engl. *hate crime*), a vrše se iz određenih predrasuda ili mržnje prema drugoj osobi zbog njene religijske, nacionalne, rasne, seksualne ili druge pripadnosti ili orijentacije.

²¹ Prema Tarviju (Turvey), serijski silovatelj se definiše kao osoba koja je silovala dve ili više žrtvi u različitim prilikama (De Wet, 2008: 8).

određenom, kontinuiranom vremenskom periodu (shvaćenom kao relativna kategorija nekada je to par dana, nekada mesec ili godina), pri čemu vremenski intervali između pojedinih napada mogu biti kraći ili duži. Serijski silovatelj u svojim nasilnim aktima obljube uglavnom primenjuje isti ili sličan pristup žrtvi i metod savladavanja otpora. Njegove žrtve mogu biti nasumične na primer, žrtva je slučajno naišla parkom ili ušla u lift dok je silovatelj čekao u zaklonu, ili unapred odabrane, u kom slučaju ih silovatelj prati i čeka povoljnu priliku za napad i obljubu. Sve prethodno rečeno može biti, i obično i jeste, sastavni deo modusa operandi serijskog silovatelja, koji ima veliki značaj u povezivanju krivičnih dela i identifikovanju učinioca (Ivanović, 2009: 222–223).²²

Silovanje pod dejstvom psihoaktivnih supstanci na žrtvu – odnosno silovanje olakšano psihoaktivnim supstancama, odnosi se na slučajeve seksualnog napastvovanja koje je omogućeno davanjem određenih hemijskih supstanci žrtvi, bez njenog znanja, kako bi se učinila nesposobnom za odbranu. Prvi podaci o protivpravnoj primeni hemijskih supstanci za slamanje otpora žrtve silovanja pominju se 1983. godine, a termin *seksualno napastvovanje olakšano supstancama* (engl. *drug-facilitated sexual assault*) u upotrebi je od 1990. godine (Alempijević et al., 2007: 240). U tipičnom slučaju napadač odabira žrtvu, a zatim kradom ubacuje sredstvo u njeno piće, koje žrtva ne može otkriti ili osetiti, jer je praktično bez ukusa i mirisa i lako se rastvara u tečnostima.²³ Zato žrtve često i ne znaju da su bile pod njihovim dejstvom, koje je obično takvo da ih omamljuje, onemogućava odbranu i otpor seksualnom činu, izaziva amneziju tako da se žrtva i ne seća šta se desilo i sl.²⁴

U svrhe prinudne obljube žrtve pomoću psihoaktivnih supstanci moguće je koristiti razne preparate, od kojih su najpoznatiji i najzastupljeniji flunitrazepam (fabričko ime Rohypnol), gama-hidroksibutirat (GHB) i ketamin. Ove supstance su u javnosti poznate kao droge za silovanje (Date Rape Drugs – What are date rape drugs?).

Flunitrazepam se ranije uglavnom sretao u formi malih, okruglih pilula bele boje, dok se u novije vreme proizvode pilule ovalnog oblika i zeleno-sive boje (*Date Rape*

²² Na primer, mesto napada je neosvetljeni i udaljeni deo parka ili lift u višespratnicama, napadi su između 10 i 12 časova noću, silovatelj žrtvama prilazi iznenada, sa leđa, preti im nožem, tokom seksualnog čina govori vulgarne reči, žrtve su mlade devojke crne kose, nakon silovanja im oduzima torbu, novac ili druge vredne stvari, itd. Poseban problem za otkrivanje i rasvetljavanje serijskih silovanja postoji u slučaju serijskog silovatelja koji putuje, odnosno koji često menja mesto boravka, zbog čega je prostor na kome se dešavaju silovanja veoma širok i teško ga je definisati. Problem u definisanju prostora (odnosno područja) više izvršenih silovanja dovodi do teškoća u njihovom povezivanju i shvatanju da se radi o jednom učiniocu – serijskom silovatelju. Na primer, jedno silovanje je izvršeno u jednom gradu, nakon izvesnog vremena u drugom, pa nakon toga u trećem, u okviru jedne regije ili države (nekada i dve ili više država). Povezivanje takvih silovanja u kontekst serije mora počivati na modusu operandi učinioca, koji, pored stalog, uključuje i sličnost mikrolokacija na kojima se silovanja dešavaju (u parku, liftu, automobilu, pri nasilnom upadu u kuću ili stan i sl.).

²³ Danas se mogu naći i kupiti reagens pod nazivom *Drink Detectiv* koji reaguje na benzodiazepine, uključujući flunitrazepam, GHB i ketamin. Pomoću njega se za oko pola minuta može utvrditi prisustvo ove tri droge u piću. U tom smislu, svako ko posumnja da je u njegovo piće stavljena droga, može kapaljkom naneti uzorak pića na papir, koji promenom boje pokazuje prisustvo navedenih supstanci.

²⁴ Sa krivičnopravnog aspekta, primena opojnih supstanci koje žrtvu dovode u takvo stanje da nije sposobna da upravlja svojim postupcima, niti je svesna realnosti i samog čina obljube, tretira se kao silovanje uz primenu sile, s obzirom da sila podrazumeva i primenu hipnoze ili omamljujućih sredstava, s ciljem da se neko, protiv svoje volje, dovede u nesvesno stanje ili onesposobi za otpor. U slučaju da učinilac nije dao psihoaktivno sredstvo žrtvi, već je zatekao u stanju opijenosti, pa takvo stanje njene nemoci iskoristi i izvrši obljubu, postojaće krivično delo obljube nad nemoćnim licem (član 179 Krivičnog zakonika RS, *Službeni glasnik RS*, broj 85/2005, sa svim kasnijim izmenama i dopunama).

Drugs What do the drugs look like?). Tablete flunitrazepama se veoma lako rastvaraju u vodi bez bilo kakvog jasnog znaka prisustva (promene boje tečnosti), dok je lek sam po sebi bezbojan. Kako ističe Alempijević i drugi, farmaceutske kompanije su uložile izvesne napore kako bi izmenile formulu flunitrazepama i učinile ga lakše prepoznatljivim po boji (upravo zbog čestih zloupotreba), tako da nove forme tableta bistru tečnost boje u svetloplavu, dok tamnu zamućuju (Alempijević et al., 2007: 240). Ipak, takve promene boje nekada mogu biti teško uočljive, posebno kod tamnih pića (npr., *Koka-kola* ili tamno pivo) i u mračnim prostorijama (barovi, klubovi i sl.). Pored toga, pilule flunitrazepama koje ne boje tečnost još uvek su prisutne, čak i flunitrazepam u prahu, što zahteva poseban oprez.

Gama-hidroksibutirat je druga psihoaktivna supstanca koja se često zloupotrebljava u svrhe seksualnog napastvovanja. GHB se javlja u više oblika – nekada je to tečnost bez mirisa i boje, nekada beli prah ili pilule. Pomešano sa GHB-om, piće dobija blago slankasti ukus, koji se prikriva tako što se meša sa slatkim pićima, kao što su voćni sokovi. Unet u organizam oralno, GHB počinje da deluje već nakon 15-ak minuta, a njegovi efekti traju tri do četiri sata. U pitanju je vrlo potentna droga, koja i u malim količinama može izazvati snažne efekte na organizam, posebno u kombinaciji sa alkoholom, tako da su česti slučajevi predoziranja GHB-om, ponekad i sa smrtnim posledicama. Većina GHB-a koji se nalazi na ulici ili po klubovima proizvodi se u ilegalnim laboratorijama, tako da se nikada sa pouzdanošću ne može znati šta je tačno u njemu i kakvo će imati dejstvo na organizam.

Ketamin se takođe često zloupotrebljava u cilju olakšavanja seksualnog napastvovanja. S obzirom na to da se i dalje koristi kao anestetik u humanoj i veterinarskoj medicini, ovaj preparat je lako dostupan, u tečnom ili praškastom stanju. Unet oralno u organizam, ketamin vrlo brzo deluje. Generalno, ketamin može da izazove i sledeće probleme: iskivljene percepcije vida i zvuka, gubitak osećaja za prostor i vreme, poremećaj motorne funkcije organizma, amneziju, probleme sa disanjem, povraćanje, utrnulost, gubitak koordinacije, agresivno ili nasilno ponašanje, depresiju, visok krvni pritisak, nejasan govor, itd. (Date Rape Drugs – What effects do these drugs have on the body).²⁵

Silovanje u ratu – specifična vrsta silovanja, koja je često deo planirane ratne strategije u svrhu moralnog porobljavanja suparnika, kojom se napada najranjivija kategorija žrtava (žene, civili). Sam po sebi, rat predstavlja oružani sukob u kome pojedinci smatraju da im je sve dozvoljeno, uključujući i nasilje bilo koje vrste. U ratu se silovanja mogu vršiti iz raznih motiva – od zadovoljenja seksualnog nagona, do želje za nanošenjem zla protivničkoj strani. Od strane silovatelja ono se često doživljava kao osveta drugoj strani, kao akt koji je direktno usmeren protiv žrtve i njene porodice,

²⁵ Pored prethodno navedenih supstanci, čija zloupotreba olakšava ili omogućavanje silovanje, u širem kontekstu takvim supstancama treba smatrati i brojne druge psihoaktivne supstance – opojne droge (kokain, heroin, ekstazi i sl.), razne vrste afrodizijaka, kao i alkoholna pića. Svaka od opojnih droga, uneta u organizam, utiče na psihofizičko stanje osobe u najširem smislu te reči, uključujući i sposobnost relevantnog odlučivanja o stupanju u seksualne odnose ili pružanje otpora u slučaju seksualnog nasilja. Slično opojnim drogama, i određeni afrodizijaci, poput *vijagre*, dovode do psihofizičkih promena koje se odražavaju u pojačanoj seksualnoj želji (nagonu), koju osoba često ne može kontrolisati. Kada je reč o alkoholu, sve se uglavnom zna – pod dejstvom alkohola teže se misli i zaključuje, teže je postaviti granice i napraviti dobar izbor, teže se uočava opasna situacija, teže je reći *ne* seksualnoj ponudi, teže se odbraniti od seksualnog napada, itd.

njenog naroda ili nacija. Silovanja u ratu su se oduvek dešavala. Kako bi regulisala ovu problematiku, međunarodna zajednica je u okviru konvencija koje su imale za cilj regulisanje odnosa u ratu, propisala zabranu povreda civila tokom ratnih sukoba, uključujući i silovanja, prinudnu prostituciju i druge slične mere (četvrta Ženevska konvencija iz 1949, član 27) (Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, 1949). Na žalost, brojna silovanja na prostoru bivše Jugoslavije, kako u Drugom svetskom ratu, tako i tokom ratnih sukoba u periodu devedesetih godina prošlog veka, odvijala su se u kontekstu etničkih sukoba.

9. Zaključak

Može se reći da je silovanje univerzalno krivično delo, prisutno u svim zakonodavstvima, kojim se štiti sloboda odlučivanja u sferi seksualnosti, odnosno sloboda seksualnog opredeljenja. Njegova složena priroda ispoljavanja zahteva postavljanje određenih kriterijuma klasifikacije i njihovu razradu, koji pomažu u njegovom potpunijem sagledavanju i shvatanju. Time se u kriminalistici omogućava konstituisanje adekvatnih pravaca vođenja istrage, kako bi se utvrdile i razjasnile brojne relevantne činjenice vezano za samo delo, njegovog učinioca i žrtvu.

Generalno, karakteristike ličnosti imaju dominantan uticaj na bavljenje kriminalom, pri čemu psihološki faktori određuju kako delinkventno ponašanje u celini, tako i vrstu zločina. Drugim rečima, sklonost ka vršenju nasilja zavisi upravo od predispozicija ili osobina same ličnosti. Sa aspekta kriminalističke nauke veliki značaj ima odgovor na pitanje zašto neko siluje, odnosno zašto vrši prinudnu obljubu. U cilju dobijanja odgovora na tako kompleksno pitanje javile su se različite klasifikacije učinilaca silovanja. Početne tipologije su uzimale u obzir kvantifikaciju stepena njihove duševne poremećenosti, da bi se kasnije definisao stav da duševna oboljenja ne predstavljaju jedini ili odlučujući faktor u vršenju silovanja. Poseban značaj za kriminalistički rad na otkrivanju učinioca silovanja i dokazivanju njegove krivice ima klasifikacija prema odnosu silovatelja i žrtve, u smislu njihovog poznavanja, odnosno nepoznavanja pre izvršenog krivičnog dela. U slučajevima kada se silovanje ne dešava između poznatih aktera, relevantno je pitanje pristupa silovatelja žrtvi, pod kojim se podrazumeva način na koji prestupnik stupa u kontakt sa žrtvom silovanja koju ranije nije poznavao. Vrsta pristupa, odnosno kontakta silovatelja i žrtve ukazuje na činjenicu da li je silovanje bilo unapred planirano ili ne, kao i način odabira žrtve.

Priroda i karakter napada na strani silovatelja u uzročno-posledičnoj su vezi sa odbranom žrtve. U najmanju ruku, neslaganje žrtve sa obljubom se sastoji u verbalnom ili konkludentnim radnjama izraženom neslaganju, pri čemu mora biti ispoljeno na način koji ga čini ozbiljnim i nedvosmislenim za drugu stranu. Pored toga, žrtva silovanja često treba da preduzme i određene radnje u cilju odbijanja silovatelja, ukoliko verbalno ili konkludentno izražavanje nisu dovoljni argument za njega da odustane od svoje namere. U tom smislu, ukupnost mera i radnji žrtve (činjenja i nečinjenja), kojima izražava svoje neslaganje sa činom obljube, nastoji da odbije nasilnika i spreči snošaj, predstavlja otpor žrtve. Sam karakter napada i odbrane uslovljavaju postojanje ili nepostojanje predmeta i tragova koji su relevantni u dokazivanju i rasvetljavanju izvršenog silovanja.

S obzirom na mesto izvršenja, silovanje se može izvršiti na velikom broju mesta, kako na otvorenom, tako i zatvorenom prostoru, gde, po pravilu, nema trećih lica. Ako se napravi paralela između vrsta silovanja prema mestu izvršenja i silovanja prema kriterijumu odnosa učinioca i žrtve, zaključuje se da se silovanja u stanu, radnom mestu, školi i sl., tj. zatvorenom prostoru, uglavnom vrše od strane poznanika, dok silovanja na otvorenom prostoru, u mračnim prolazima, ulicama i parkovima vrše neznanci, u formi iznenadnih napada.

Za kriminalistiku poseban značaj imaju i neke specifične forme silovanja, koje se ne mogu objediniti jednim klasifikacionim kriterijumom. Od njih se posebno izdvajaju silovanja na sastanku, uključujući i silovanja u vezi, grupna silovanja, serijska silovanja, silovanja u ratu i, kao posebno značajna, silovanja pod dejstvom psihoaktivnih supstanci. Silovanje pod dejstvom psihoaktivnih supstanci na žrtvu, odnosno silovanje olakšano psihoaktivnim supstancama, odnosi se na slučajeve seksualnog napastvovanja koje je omogućeno davanjem određenih hemijskih supstanci žrtvi, bez njenog znanja, kako bi se učinila nesposobnom za odbranu.

Analiza svakog konkretnog slučaja silovanja, čije se rasvetljenje zahteva od kriminaliste, umnogome će biti olakšana ako se znaju opšte karakteristike ovog krivičnog dela. Zbog velike kompleksnosti, u njihovom potpunijem razumevanju i sagledavanju veliki značaj imaju, logične i sistematične, kriminalistički relevantne klasifikacije.

10. Literatura

1. Alempijević, Đ. et al. (2007). Seksualno napastvovanje olakšano supstancama, *Srpski arhiv za celokupno lekarstvo*, vol. 135, br. 3–4.
2. American Psychiatric Association: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Text Revision, Washington, DC, American Psychiatric Association, 2000.
3. Bojanić, N. (2006). Kriminalistička procedura kod krivičnog djela silovanja, doktorska disertacija. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka.
4. Brandl, S. G. (2004). *Criminal Investigation – An Analytical Perspective*, Boston, Pearson Education.
5. *Case of M.C. v. Bulgaria*, (Application no. 39272/98), Judgment, Strasbourg, 4th December 2003, http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/m.c.v.bulgaria_EN.asp.
6. Coleman, J. C., Butcher, J. N., Carson, R. C. (1984). *Abnormal psychology and modern life*, Glenview: Scott, Foresman and Company, 1984.
7. Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War, Geneva, 12 August 1949, <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/380?OpenDocument>.
8. Crowley, R. S. (1999). *Sexual assault – The Medical-Legal Examination*, Prentice Hall, 1999.
9. Date Rape Drugs – What are date rape drugs?.
10. Date Rape Drugs – What do the drugs look like?.
11. Date Rape Drugs – What effects do these drugs have on the body?.
12. De Wet, J. (2008). *At exploratory analysis of serial rape in South Africa*, University of Pretoria.
13. Feist, A. et al. (2007). *Investigating and detecting recorded offences of rape*, Home Office, Online Report 18/07.
14. Geberth, V. (2006). *Practical Homicide Investigation: Tactics, Procedures, and Forensic Techniques*, Boca Raton, CRC Press, ICD-10 Version: 2010, <http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en#/F60-F69>.
15. Gojković, V., Kolarević, D. (2005). Psihološki profil učinilaca krivičnog dela silovanja, *Nauka–Bezbednost–Policija*, vol. 10, br. 3, str. 149–172.

16. Hazelwood, R. R., Warren, J. (1990). The criminal behavior of the serial rapist, FBI Law Enforcement Bulletin, Vol. 59, Issue 2.
17. Internet: http://www.medicinenet.com/date_rape_drugs/article.htm
18. Internet: http://www.medicinenet.com/date_rape_drugs/page2.htm
19. Ivanović, Z. (2009). MOS i kriminalističko profilisanje, Bezbednost, god. 51, br. 1–2, Beograd, str. 222–236.
20. Marinković, D. (2011). Identifikacija leša u kriminalističkim istragama ubistva, Bezbednost, god. 53, br. 2, Beograd, str. 182–197.
21. Popović, M. (2010). Krivična dela protiv polne slobode, Bezbednost, god. 52, br. 1, Beograd, str. 109–127.
22. Practical Aspects of Rape Investigation – A Multidisciplinary Approach (2001), ed. Hazelwood, R., Burgess, W., CRC Press.
23. Successfully Investigating Acquaintance Sexual Assault (2001). A National Training Manual for Law Enforcement, The National Center for Women and Policing, <http://www.mincava.umn.edu/documents/acquaintsa/supplemental/suspectmaterials.html>.
24. The Encyclopedia of Police Science (2007). Routledge: Taylor and Francis group.
25. Warren, J. I., Hazelwood, R. R., Dietz, P. E. (1996). The Sexually Sadistic Serial Killer, Journal of Forensic Sciences, 41(6); http://library-resources.cqu.edu.au/JFS/PDF/vol_41/iss_6/JFS416960970.pdf.
26. World report on violence and health (2002). Geneva, World Health Organization.
27. Wright, R., West, D. J. (1981). Silovanje – uspoređivanje između grupnih i pojedinačnih krivičnih djela, Izbor, br. 3, Zagreb.

CLASSIFICATIONS OF RAPE RELEVANT FOR CRIMINALISTICS

Summary

Although the criminal offence of rape is not so much prevalent in the overall crime statistics, the brutality with which it is often done, grave consequences for the victim and high dark figure have provoked, among other things, its thorough study. In this sense, for years it has been the subject of analyses of criminal law theory and practice, criminalistic science, criminology, sociology, and other sciences whose subject is the consideration of the victim, the offender, and the total phenomenology and etiology of rape. From the forensic science point of view, particularly important is its complete analysis and understanding, both legal, and practical aspects of the criminal offence of rape, especially the character of relations between perpetrator and the victim, offender's way of approaching the victim, personality traits, and his motives, character of offender's coercion and victim's defence, the place where the rape happened and the circumstances under which it occurs, etc. By taking into account the reality that it is a criminal offence with a very complex phenomenological characteristics, this paper analyzed and classified its various aspects. Their perception can significantly contribute to criminal investigations and defining directions for their implementation, in order to clarify and prove the criminal offence of rape more complete.